

DAS OPERNGLAS

Irmgard Vilsmaier (Isolde),
Heikki Siukola (Tristan)

TALLINN

Tristan und Isolde

17. Mai

Liebe im Alter – Regisseur **Nee-me Kuningas** wagte sich mutig an ein Tabu. Und das mit »Tristan und Isolde« in Estland, wo es noch keine gediegene Wagner-Tradition gibt, wie wir sie in Deutschland kennen – mit allen Vor- und Nachteilen. 1933 hat es dort die letzte »Tristan«-Aufführung gegeben.

Die ersten Takte des Vorspiels, erdig, nüchtern, ohne dynamische Raffinesse, entführen nicht in liebestrunkene Zauberwelten, verführen nicht, machen nicht neugierig. Ist das Absicht? **Arvo Volmer** dirigiert solide unaufgeregkt, führt die Musiker der Tallinner Oper fast gelangweilt durch die Partitur. Ein Funke springt nicht über.

Endlich öffnet sich der Vorhang. Aus dem Halbdunkel schieben stahlbehelmte Männer zwei Lazarettsbetten auf die leere Bühne, ziehen sich wieder zurück. Vorn in der Mitte das noch verhüllte Schwert, von der Decke herabgelassen drei

kleine angeschrägte Flächen, Lichtspielen dienen, Perspektiven verändernd. **Irmgard Vilsmaier**, die die Isolde verkörpert, liegt auf dem linken Krankenlager, richtet sich langsam auf, die Augen verbunden, schlägt behäbig die Decke zurück. Das Geschehen entfaltet keine Sogwirkung. Die Geduld des Zuschauers wird strapaziert, als sie nach ihren ersten Einsätzen wieder in die Kissen zurück fällt, Brangäne (sängerisch und darstellerisch hochkarätig: **Helen Lokuta**) fürsorglich um sie herum. Mühsam erhebt sich nun Tristan, von Kurwenal (**Rauno Eip**) bewacht, auf der rechten Bühnenseite gebettet, ebenfalls mit Augenbinde. Tristans Diener, ergraut, humpelt, geht am Stock. Die ersten Passagen präsentiert **Heikki Siukola** mit

brechender Stimme. Ist der erfahrene Sänger indisponiert? Er singt die Partie mit trockener, selten geschmeidiger Tenorstimme, im Dauerforte, mit Trübungen in der Intonation, Spitzentöne mühsam erkämpfend – nicht immer mit Erfolg.

Vilsmaier gestaltet die Isolde mit kraftvoller, wohlklingender Sopranstimme, musikalisch souverän, mit manchmal bestechender Textverständlichkeit. Allerdings fehlen da noch viele Zwischentöne, Farben, Nuancen, Gefühl. Und der Zuschauer fragt sich, welches gewisse Etwas die beiden in dieser Opernhandlung eigentlich jemals anzeigen oder abstoßen könnte. Erotik ist nicht spürbar, die zentralen Themen der Oper, nämlich Lebenstreue und Verrat, nicht vorhanden.

RUNDBlick

geblich: Die Begegnung mit dem Göttlichen findet nicht statt. Ihnen bleibt nur das Sehnen nach Erfüllung. Ausgang ungewiss.

Im dritten Akt sind wieder die Krankenbetten Hauptschauplatz des Bühnengeschehens. Tristan und Isolde sterben getrennt, jeder auf seinem Lager. Und plötzlich gewinnt die Inszenierung an Überzeugungskraft, als Siukola seine Kräfte zehrenden letzten Passagen hören lässt, die das ganze herbe, fast durchgeistigte heldentenoriale Stimmopotenzial zum Leuchten bringen, Altersweisheit vermitteln. Und plötzlich konnte man eine Aussage der Inszenierung für sich finden: »Tristan und Isolde« als Geschichte, die unter die Haut geht – zwei Menschen, die im fortgeschrittenen Alter noch ein letztes Mal die Liebe erleben wollen, vielleicht auch nur die Idee davon. Und so sind die Schwächen der Hauptdarsteller zu Attributen einer idealen Besetzung gewandelt. Ein Schelm, wer denkt, dass der Regisseur da aus der Not eine Tugend gemacht hat.

Neben der großartigen Helen

Lokuta verdient besondere Erwähnung. **Priit Volmer** als Marke, bühnenpräsent und mit samtemem, geschmeidigem Bass. Zwei Namen, die man sich merken sollte, und die auch den größten Applaus erhielten, der ansonsten fair verteilt wurde.

G. Helbig

Tristan ja Isolde

Armastus vanas eas – lavastaja **Neeme Kuningas** julges kartmatult puudutada tabuteemati. Ja seda „Tristani ja Isolde“ lavaletoomisega Eestis, kus puudub veel korralik Wagneri-traditsioon, selline, mida tunneme Saksamaal – kõigi oma eeliste ja puudustega. Viimane „Tristani“ etendus toimus siin 1933. aastal.

Maiselt, asjalikult ja ilma dünaamiliste peensusteta kõlavat avamängu esimesed taktid, mis ei kutsu kaasa armujoova võlumailma, ei võrguta ega tekita uudishimu. Kas see on kavatsuslik? **Arvo Volmer** dirigeerib soliidse rahulikkusega, juhtides Tallinna ooperimaja muusikuid peaaegu igavledes läbi partituuri. Sädet ei teki.

Lõpuks avaneb eesriie. Teraskiivrites mehed lükkavad hämarusest tühjale lavale kaks haigevoodit ja kaovad siis. Keskel ees on veel kaetud möök, laest laskub kolm väikest diagonaalset pinda, mis peegeldavad valgust ja muudavad perspektiive. Isoldet kehastav **Irmgard Vilsmaier** lamab vasakul voodis, tõuseb siis aeglasett – silmad kaetud – ja lükkab rahulikult teki pealt. Tegevustik ei haara kaasa. Kui Isolde pärast esimesi liigutusi jälle tagasi patjadele vajub, Brangäne (laulu- ja näitlejameisterlikkuse poolest esmaklassiline **Helen Lokuta**) tema eest hoolitsemas, pannakse vaatajate kannatus proovile. Nüüd tõuseb vaevaliselt parempoolsest voodist kaetud silmadega Tristan, keda põetab Kurwenal (**Rauno Elp**). Tristani hallipäine ja lonkav teener käib kepi naja. Esimestes passaažides demonstreerib **Heikki Siukola** oma murduvat häält. Kas kogenud laulja pole ehk oma parimas vormis? Ta laulab partiisi kuiva ja vähenõtke tenorihäälega, püsivalt *fortes*, ebasele intonatsiooniga, võttes vaevaliselt kõrgeid noote, mis iga kord ei õnnestunudki.

Vilsmaier kehastab Isoldet jõulise, heakõlalise sopranihäälega, mis on muusikalisel suveräännel, ning esitab kohati suurepäraselt teksti. Kuid puudu jäääb siiski veel paljudest vahetoonides, värvides, nüansides, tunnetest. Ja nii küsivad vaatajad endilt, mis võis olla see miski, mis neid kahte selles loos tegelikult kord teineteise poole tõmbas või mis lahku viis. Erootikat ei ole tunda, ooperi keskseid teemasid - truudust ja reetmist - ei esine.

Armujook valmistatakse katseklaasides. Siin on tegemist usu, mitte nöidusega. Oleks Kuningas võinud ehk veelgi enam Schopenhauer'ile ja Nietzsche'le orienteeruda? Tristan ja Isolde joovad müstilist jooki, vallandavad silmakatted, näevad teineteist ja tunnistavad teineteisele kobamisi oma armastust.

Teises vaatuses on kahele peategelasele lisandunud kummalegi potist sirguv väike puuke, mõjudes rekvisiidina, millest mõlemad kinni hoivad. Kahjuks mõjub see tahtmatult nii mõnigi kord koomiliselt: kaks vana ja põdurat inimest klammerdudes noore ja nõtke taime külge, aeg-ajalt pottidel istet võttes. Nad asetavad taimed wilsonliku aeglusega põrandale ja heidavad nende kõrvale. Vaid noorte taimede õrn oksastik puutub kokku, sedagi vaid alles pärast osatäйтjate poolseid pingutusi. Tristan ja Isolde ei puuduta teineteist kordagi. Mitmeid kordi sirutavad nad käsi teineteise poole nagu Michelangelo tuntud laemaalil – kuid ajata: kokkupuudet jumalikuga ei toimu. Neile jäääb vaid täitumise igatsus. Pole teada, mis saab. Kolmandas vaatuses toimub tegevus jälle haigevoodite ümber. Tristan ja Isolde surevad lahus, kumbki omas voodis. Ja äkitselt muutub lavastus veenvaks – siis, kui Siukola jõudu kokku võttes viimased passaažid kuulda vale toob, mis vanaduse tarkust vahendades avavad kogu karmi, pea läbinisti kangelasliku vaimsusega häältepotsentsiaali. Ja äkki saab enda jaoks sõnastada selle, mida lavastaja on tatnud öelda, sest Tristani ja Isolde lugu läheb hinge: vaatamata süvenevale vanadusele tahavad kaks inimeset veel viimast korda kogeda armastust, ehk ka ainult kujutlust sellest. Ja nii on peaotsatäйтjate nõrkused muutunud ideaalse osatäitmise atribuutideks. Eksiteel on see, kes arvab, et lavastaja on siin teinud viletsusest vooruse.

Suurepärase Helen Lokuta kõrval väärib erilist mainimist **Priit Volmer** Marke'na, kes on laval nähtav-kuulda oma sametiselt nõtke bassiga. Need kaks nime tuleks meeble jäätta, ja nad teenisid ka tugevaima aplausi, mida muidu suuresti vaid viisakusest jagati.